

TEOLOGISKA HÖGSKOLAN

Programmet i mänskliga rättigheter

EXAMENSARBETE

Kandidatuppsats

HT, 2017

Mäns våld mot kvinnor i nära relationer -

Våldets karaktär, omfattning och Sveriges ansvar för att
skydda kvinnors mänskliga rättigheter

Författare: Emma Pettersson

Handledare: Ulf Johansson-Dahre

Teologiska högskolan Stockholm

Engelsk titel

Men's violence against women in intimate partner relationships-

The character and the extent of the violence and Sweden's responsibility to protect women's human rights.

Nyckelord – våld i nära relationer, mäns våld mot kvinnor, kvinnors mänskliga rättigheter, normaliseringsprocessen, genusordningen.

Förkortningar

Brå – Brottsförebyggande rådet

NTU – Nationella trygghetsundersökningen

CEDAW – konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor

Istanbulkonventionen - Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet

GREVIO – The Group of Experts on action against violence against women and domestic violence

Abstract

Men's violence against women in intimate partner relationships is a comprehensive problem in society both in Sweden and in the world. Most of the violence occurs at home which makes it a well-hidden problem and the lack of knowledge about men's violence against women in intimate partner relationships makes it difficult to tackle. The purpose of this essay was to study the character of the violence, how comprehensive the violence is and the actions that Sweden has taken to end men's violence against women in intimate partner relationships. The result shows that violence in intimate partner relationships occurs in all ages, ethnicities and social classes. The violence can be psychological, physical, sexual, material or economic and the abuser successively takes control over the women and her life. Prejudice about who the abuser is are common and if the abuser doesn't fit in to the stereotype we seem to look for explanations in the implication of alcohol, anger issues or cultural background. We also seem to mistrust the women and rather than focusing on the crime that has been committed against her we focus on questions such as; why didn't she leave sooner? To fight this social problem the government has developed a national strategy. This strategy points out that the inequality between women and men is the biggest reason that the violence occurs. According to the strategy education within all levels of society is the key to change the image of femininity and masculinity that feeds inequality between women and men.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Kapitel 1 - Inledning	6
1. Inledning	6
1.1 Syfte och frågeställningar	7
1.2 Avgränsningar	7
1.3 Disposition.....	7
1.4 Tidigare forskning	8
1.5 Teoretisk utgångspunkt.....	9
1.6 Metod och material	10
Kapitel 2 – Våldets karaktär och omfattning	12
2. Historisk tillbakablick i Sverige	12
2.1 Begreppsförklaringar - Våld mot kvinnor i nära relationer	13
2.1.1 Grov kvinnofridskränkning	14
2.1.2 Misshandel.....	15
2.2 Våldets karaktär och normaliseringsprocessen.....	15
2.3 Vem utsätts och vem är förövaren?	16
2.4 Olika grupper olika utsatta	17
2.4.1 Kvinnor med utländsk bakgrund	17
2.4.2 Kvinnor med funktionsnedsättningar	18
2.4.3 Kvinnor som missbrukar	18
2.4.4 Unga kvinnor	19
2.4.5 Äldre kvinnor.....	19
2.5 Konsekvenser för våldsutsatta kvinnor.....	20
2.6 Våldets omfattning	20
Kapitel 3 – Internationell reglering mot våld i nära relationer	22
3. Sverige och folkrätten.....	22
3.1 Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor.....	22
3.2 Deklarationen om avskaffande av allt våld mot kvinnor.....	24
3.3 Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet	24
3.4 Sveriges åttonde och nionde periodiska rapporter till CEDAW-kommittén	27
3.5 CEDAW-kommitténs rekommendationer 2016	28
3.6 Sveriges nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.....	29
Kapitel 4 – Resultat och Analys	31
4. Resultat	31

4.1 Problematik kring mäns våld mot kvinnor	32
4.2 Sveriges positiva åtgärder	34
4.3 Brister i Sveriges åtgärder	34
4.4 Val av metod och dess konsekvenser	35
4.5 Förslag på vidare forskning	35
4.6 Slutsats	36
Referenser	37
Bilagor	39

KAPITEL 1 - INLEDNING

1. INLEDNING

Våld mot kvinnor i nära relationer är ett stort problem som återfinns i alla länder, oavsett religion, kultur, etnicitet, ålder och samhällsklass¹ och det har under senare tid fått större uppmärksamhet som ett omfattande samhällsproblem i Sverige.² Under lång tid ansågs våld i hemmet som en privat angelägenhet men i och med en lagändring som kom 1982 fastställdes att även våld som sker på enskild plats skulle gå under allmänt åtal.³ Sedan dess har en rad lagändringar införts med syfte att säkerställa så att kvinnors mänskliga rättigheter inte kränks.

Både kvinnor och män drabbas av våld av i nära relationer men enligt forskning är kvinnor överrepresenterade och utsätts för grövre och upprepat våld i högre utsträckning.⁴ Våldet är ofta bara en del av relationen och kombineras med kärlek, svartsjuka och kontrollbehov. Det vanligaste är att det psykiska våldet som kränkningar och hot kommer innan det fysiska våldet vilket ofta leder till att kvinnan redan är psykiskt nedbruten när det fysiska våldet börjar.⁵ Det är svårt att veta hur många kvinnor som utsätts för våld av en partner eftersom många inte vill eller vågar anmäla förövaren då det handlar om en person som kvinnan är eller har varit i en nära relation med.⁶ Ofta finns det barn med i bilden vilket kan göra en polisanmälan eller separation ännu svårare.⁷ Man uppskattar att endast en fjärdedel av allt våld i nära relationer polisanmäls.⁸ Frågan är hur omfattande mäns våld mot kvinnor i nära relationer egentligen är och tar staten sitt ansvar för att skydda kvinnors mänskliga rättigheter?

¹ <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/mans-vald-mot-kvinnor-ett-globalt-perspektiv/mans-vald-mot-kvinnor---ett-globalt-perspektiv/>

² Klara Hradilova Selin, Brottsförebyggande rådet, 2009. Rapport 2009:12 - *Våld mot kvinnor och män i nära relationer*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. S 10

³ Brå, 2009. S 19

⁴ Brå, 2009. S 24

⁵ Nordborg, Gudrun, 2008. *Våld i vardagen. I: Heimer, Gun & Sandberg, David (red), Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*. 2 upplagan. Lund: Studentlitteratur. S 70

⁶ Mattias Friström, Nationella centrum för kvinnofrid, Utdrag ur rapport 2010:4. Att fråga om våldsutsatthet som en del av anamnesen. *Aktuell statistik om mäns våld mot kvinnor*. Uppsala: Uppsala universitet. S 3

⁷ Intervju med kvinnojour. 2017-11-07

⁸ <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/vald-i-nara-relationer>

1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur situationen om mäns våld mot kvinnor i nära relationer ser ut i Sverige idag samt att undersöka vad som görs för att stoppa våldet. Uppsatsens syfte ska besvarats genom följande frågor.

1. Vilken karaktär har mäns våld mot kvinnor i nära relationer i Sverige? Vem utsätts och vem är förövaren?
2. Hur omfattande är mäns våld mot kvinnor i nära relationer i Sverige?
3. Vilka mänskliga rättighetsåtgärder har Sverige vidtagit för att bekämpa och förebygga våld mot kvinnor i nära relationer?

1.2 AVGRÄNSNINGAR

Denna uppsats begränsas till våld mot kvinnor i nära relationer där förövaren är en man. Denna avgränsning gjordes då den största delen av alla fall av våld i nära relationer sker i heterosexuella parrelationer.⁹ Uppsatsen avgränsas till åldrarna 16–79 år då den statistik som används för att studera våldets omfattning är baserad på personer i dessa åldrar. Det finns olika former av våld i nära relationer och uppsatsen kommer att fokusera på misshandel och grov kvinnofridskränkning. Avgränsningen gjordes för att det är den vanligaste formen av våld i nära relationer enligt statistiken. Jag avgränsar mig även till att endast granska Sveriges senaste periodiska rapport till CEDAW-kommittén och dennes kommentarer från 2016 samt Sveriges senaste nationella strategi för att förebygga och bekämpa våld mot kvinnor. Eftersom uppsatsen undersöker våldet idag ansåg jag det mest relevant att avgränsa mig till de senaste rapporterna.

1.3 DISPOSITION

I det första kapitlet presenteras ämnet, syftet och frågeställningarna. Därefter följer avgränsning, tidigare forskning, teoretisk utgångspunkt och metod och material. I kapitel 2 presenteras resultatet av de första två frågeställningarna. Det börjar med en historisk tillbakablick och begreppsförklaring. Sedan kommer en beskrivande text av våldets karaktär och vad för konsekvenser våldet för med sig ur ett mänskliga rättighets perspektiv. Kapitlet avslutas med statistik över våldets omfattning. I det tredje kapitlet besvaras den tredje frågeställningen. Kapitlet tar först upp konventioner och deklARATIONER som Sverige är bunden att följa. Efter följer åtaganden utifrån Sveriges senaste rapport till CEDAW-kommittén och

⁹ Brå, 2009. S 24

dennes senaste rekommendationer. Kapitlet avslutas med Sveriges nationella strategi för att bekämpa och förebygga mäns våld mot kvinnor. I kapitel 4 kommer en sammanfattning av uppsatsens resultat, analys, kritik av vald metod, förslag på vidare forskning och slutsats. Uppsatsen avslutas med källförteckning.

1.4 TIDIGARE FORSKNING

Den första kartläggningen av mäns våld mot kvinnor som gjorts i Sverige heter *Slagen dam* och publicerades år 2001. Studien gjordes på uppdrag av regeringen och bestod av enkätundersökningar som skickades ut till 10 000 kvinnor.¹⁰ Studien tar upp begreppet *våldets kontinuum* som betyder att olika former av våld flyter in i varandra och gör det svårt att se på våldet som olika enskilda händelser. Fysiskt, psykiskt och sexuellt våld blandas ofta och gränserna suddas ut. Subtila kränkningar eller handlingar som juridiskt sett inte är straffbara eller som anses som mindre grova gärningar kan upplevas som extremt grova för den utsatta kvinnan. Begreppet syftar till att allt könsrelaterat våld ska ses som allvarligt.¹¹ Studien tar även upp begreppet *Normaliseringsprocessen* som är en beskrivning av hur våld i nära relationer ofta inleds och gradvis trappas upp och hur det succesivt blir normaliserat av både förövare och den som är utsatt. Gränserna suddas ut och kvinnan kan ha svårt att sätta ord på våldet och tar ofta på sig skulden för mannens agerande. Något som omgivningen skulle se som våldsutövning kan från kvinnans perspektiv ses som en legitim handling som är hennes eget fel.¹² Det framkom även att anmälningsbenägenheten för våld i nära relationer var låg och de anledningar som kvinnorna uppgav till varför de inte hade anmält var att händelsen var obetydlig, polisen ändå inte kunde göra något eller att de inte ville blanda in polisen.¹³

Liknande resultat framkommer i Amnesty's rapport *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer. En sammanställning om situationen i Sverige* som publicerades 2004. Där framkommer att den nära relationen mellan förövaren och kvinnan bidrar till en låg anmälningsbenägenhet. Anledningarna var även i den studien att våldet ses som en småsak, att det inte finns någon mening med att anmäla men även att kvinnan avstår på grund av rädsla att utsättas för ännu mer våld. Normaliseringsprocessen används också i denna rapport och beskriver hur våldets olika

¹⁰ Lundgren Eva, Heimer Gun m.fl. 2001. *Slagen dam – mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning*. Umeå: Åströms tryckeri. S 7

¹¹ *Slagen dam*, 2001. S 16–17

¹² *Slagen dam*, 2001. S 17

¹³ *Slagen dam*, 2001. S 49–50

former blandas, gränser suddas ut och kvinnan succesivt förlorar makten över sitt egna liv och börjar se våldet som något ”normalt”¹⁴

1.5 TEORETISK UTGÅNGSPUNKT

Det finns flera teorier som försöker förklara orsakerna till mäns våld mot kvinnor. Denna uppsats utgår från Yvonne Hirdmans teori om genusordningen.¹⁵ Ordet genus har använts inom feministisk forskning i Sverige sedan 1980-talet och betyder slag, sort, släkte, kön.¹⁶ Begreppet används för att beskriva och studera det socialt konstruerade könen och vad som formar det vi kallar kvinnlighet och manlighet.¹⁷

Genusordningen upprätthålls av både kvinnor och män och är tankar, föreställningar, normer, praktiker om hur människor bör bete sig utifrån kön.¹⁸ Hirdman ta upp två principer som genusordningen bygger på. Isärhållande och hierarki. Hon menar att föreställningar om vad som är manligt respektive kvinnligt hålls isär och ofta är varandras motsats. Vi föds med biologiska kön men formas enligt genusordningen till att bli kvinnor och män. Det ena könet förväntas göra/vara vissa saker och det andra könet förväntas göra/vara andra saker.¹⁹

Hirdman menar att tankar om kvinnligt och manligt finns i samhällets alla nivåer. T. ex inom arbetslivet där män är överrepresenterade inom yrken med högre status medan kvinnor är överrepresenterade inom lågstatusyrken som t. ex inom vård och omsorg. En kvinna som avviker från mönstret genom att t. ex ta sig till en maktutövande position har mer att bevisa, möts i större utsträckning av misstro eller ses som konstig eller okvinnlig.²⁰ Med hierarki menar Hirdman att mannen kulturellt sett ses som en självklar norm inom alla professioner av hög status, han tjänar mer pengar, att mannen generellt har en överordnad ställning gentemot kvinnan och har ett socialt högre värde.²¹

Enligt Hirdman upprätthålls genusordningen genom något som hon kallar genuskontraktet. Genuskontraktet innebär konkreta föreställningar om manlighet och kvinnlighet och oskrivna regler om hur män och kvinnor ”bör” vara mot varandra. Detta osynliga kontrakt finns överallt, i den intima relationen, inom arbetslivet och socialt. Dessa föreställningar börjar

¹⁴ Amnesty, 2004. *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer. En sammanställning om situationen i Sverige*. S 6–7

¹⁵ Hirdman, Yvonne, 2001. *Genus – om det stabila föränderliga former*. Stockholm Liber. S 6

¹⁶ Hirdman, 2003. S 11

¹⁷ Hirdman, 2003. S 11

¹⁸ Hirdman, 2003. S 14

¹⁹ Hirdman, Yvonne, 2007. *Gösta och genusordningen. Feministiska betraktelser*. Stockholm: Ordfront. S 167

²⁰ Hirdman, 2007. S 10, 12

²¹ Hirdman, 2007. S 9, 166

redan när vi är små barn och handlar om allt från hur vi klär oss och pratar till hur vi beter oss sexuellt.²² Pojkar och flickor får olika förutsättningar för sina rättigheter och friheter.²³ Pojkar ska inte klä sig i ”flickfärger”, ska inte ha nagellack eller leka med dockor. Pojkar som är bråkiga och stökiga anses tillhöra normen för hur pojkar ska vara medan normen för flickor är att vara lugn och snäll.²⁴ Män har större frihet vad gäller sexuella relationer medan en flicka eller kvinna måste akta sig för att inte få dåligt rykte, ses som smutsig eller lättfotad.²⁵

Hirdman menar att desto större isärhållandet av kön är desto mindre ifrågasätts mannens överordnad.²⁶ Vi måste därför bryta oss loss från genuskontraktet och isärhållandet vilket enligt Hirdman endast sker när kvinnor kan och får göra allt som män gör och vice versa. Då skulle föreställningarna om manligt och kvinnligt bli svagare och även den självklara manliga överordningen.²⁷

1.6 METOD OCH MATERIAL

Denna uppsats bygger på både kvalitativ och kvantitativ metod. I uppsatsen används främst kvalitativ innehållsanalys vilket betyder att man tolkar innehållet i en text och söker teman i det material som används.²⁸ Uppsatsen har en induktiv ansats vilket betyder att uppsatsen inte utgick från ett bestämt tema eller teori utan materialet ledde fram till teman och teori under skrivandets gång. Insamling av data och analys gjordes växelvis och allt eftersom data granskades uppstod nya teman.²⁹ Den teori som framkom under datainsamlingen var teorin om genusordningen vilken användes för att lyfta fram bakomliggande orsaker till mäns våld mot kvinnor.

I den första delen används en kvalitativ innehållsanalys där definitionen av begreppen; våld i nära relationer, grov kvinnofridskränkning och misshandel beskrivs utifrån Deklarationen om avskaffande av allt våld mot kvinnor, Socialstyrelsens definition samt lagstiftning i

²² Hirdman, 2003. S 169

²³ Johannsson-Latham, Gerd, 2008. Mäns våld mot kvinnor i ett globalt perspektiv. I: Heimer, Gun & Sandberg, David (red), *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*. S 27

²⁴ Eliasson, Mona, 2008. Att förstå mäns våld mot kvinnor. I: Heimer, Gun & Sandberg, David (red), *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*. S 51, 52

²⁵ Eliasson, 2008. Att förstå mäns våld mot kvinnor. S 54

²⁶ Hirdman, 2007. S 173

²⁷ Hirdman, 2007. S 176

²⁸ Bryman, Alan, 2016. *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 2. Stockholm: Liber. S 505

²⁹ Bryman, 2016. S 511

Brottsbalken. Sedan ges en kort historisk tillbakablick om kvinnors rättigheter i Sverige som utgår ifrån kvalitativ innehållsanalys av boken *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*.

För att svara på den första frågeställningen användes kvalitativ innehållsanalys av Amnestys rapport *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer. En sammanställning om situationen i Sverige* från 2004 och boken *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar* från 2008. Jag hade en induktiv ansats och utgick från att jag ville studera hur våldet ser ut utan några specifika teman. Utifrån materialet bildades det första temat; *våldets karaktär*. Det kompletterades sedan med underkategorier som återfanns i detta material. Dessa var; teorin om hur våldet blir en del av vardagen, den s.k. *normaliseringsprocessen*, vem som blir utsatt och vem som är förövare, olika gruppers olika utsatthet och konsekvenser som våldet för med sig för den utsatta kvinnan. Utöver det så användes information som framkom genom intervjuer med en brottsofferjour och fyra kvinnojourer i Stockholmsområdet. Intervjuerna var semistrukturerade vilket innebär att intervjun utgår från färdiga teman eller frågor men att svaren kan besvaras fritt och även följdfrågor kan tas med.³⁰ Dessa intervjuer byggde på 7 frågor och genomfördes i november 2017. Två intervjuer genomfördes genom besök, två intervjuer genomfördes på telefon och en intervju genomfördes via mejl. Intervjufrågorna bifogas under bilagor.

För att svara på den andra frågeställningen användes en kvantitativ sekundäranalys av offentlig statistik. Kvantitativ sekundäranalys innebär att data som någon annan forskare tagit fram samlas in och analyseras.³¹ Den statistik som användes kommer från omfångsundersökningen *Nationella trygghetsundersökningen (NTU)* och är sammanställd av Brottsförebyggande rådet. Rapporten heter, *Brott i nära relationer, en nationell kartläggning*. Omfångsundersökningen avser utsatthet år 2012 och rapporten publicerades år 2014.

För att svara på den tredje frågeställningen användes först en kvalitativ innehållsanalys där relevanta artiklar i Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor och Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet granskades. Sedan granskades Deklarationen om avskaffande av allt våld mot kvinnor från 1993. Detta för att ta reda på vad Sverige har för internationella förpliktelser. Sedan gjordes en innehållsanalys av Sveriges senaste periodiska rapporter till CEDAW-kommittén och dennes senaste rekommendationer till Sverige. Avslutningsvis gjordes en kvalitativ innehållsanalys av

³⁰ Bryman. 2016. S 414

³¹ Bryman, 2016. S 300

Sveriges nationella strategi för att bekämpa våld mot kvinnor som publicerades i november år 2016.

KAPITEL 2 – VÅLDETS KARAKTÄR OCH OMFATTNING

2. HISTORISK TILLBAKABLICK I SVERIGE

Mäns våld mot kvinnor är inget nytt fenomen. Det har funnits i alla tider men det har långsamt utvecklats och tagit små steg mot ett mer jämställt samhälle.³² För 300 år sedan fanns knappt några begränsningar för hur en man kunde behandla sin fru. Kvinnan sågs som helt beroende av mannen och hade inga egna rättigheter. Sex utanför äktenskapet var olagligt och en kvinna som blev våldtagen kunde råka mycket illa ut då det var vanligt förekommande att man räknade våldtäkt som otrohet. Våld inom familjen ansågs som en privat angelägenhet och kvinnan hade inte rätt till något skydd.³³ År 1734 kom de första lagarna som förbjöd en man att skada eller döda sin fru. Däremot var det fortfarande lagligt för en man att bestraffa och aga sin fru om han ansåg att hon inte uppförde sig anständigt. Detta ändrades år 1864 då lagen om förbud mot ”normalvåld” infördes. Åtta år senare, år 1872 fick kvinnor rätt att själva välja vem de skulle gifta sig med. En ogift kvinna blev på den här tiden myndig vid 25 års ålder. Dock hörde det till ovanligheten att en kvinna inte gifte sig innan hon var 25 år så antalet kvinnor som blev myndiga var relativt lågt. För redan gifta kvinnor blev de ingen skillnad, de förblev omyndiga i sina äktenskap ända fram till år 1920. Samma år fick kvinnor rätt att skilja sig om de kunde bevisa att deras make var våldsam. Trots denna rättighet var skilsmässa ofta orimligt i praktiken eftersom många kvinnor inte kunde försörja sig själva och att de riskerade att bli utstötta eftersom samhällets syn på skilda kvinnor var negativ.³⁴ År 1965 var Sverige första land i världen med att införa lagen om förbud mot våldtäkt inom äktenskap³⁵ vilket möttes av många protester i riksdagen.³⁶ De argumenten som fördes fram emot lagändringen var t. ex att kvinnan falskt kunde anklaga mannen för att få bättre förutsättningar vid skilsmässa, ta över

³² Eliasson, 2008. Att förstå mäns våld mot kvinnor. S 47

³³ Eliasson, 2008. Att förstå mäns våld mot kvinnor. S 47

³⁴ Eliasson, 2008. Att förstå mäns våld mot kvinnor. S 48

³⁵ <http://www.kvinnojouren.com/kvinnohistoria/> Läst 2017-11-06

³⁶ Eliasson, 2008. Att förstå mäns våld mot kvinnor. S 50

maktförhållandet i äktenskapet eller utnyttja lagen för att få rätt till abort som på den här tiden endast var laglig vid våldtäkt.³⁷

Trots denna lag så var våld i hemmet inte under allmänt åtal och en kvinna som utsattes för våld av sin partner var själv tvungen att göra anmälan och om hon inte ville eller kunde göra det utreddes inte händelsen av polisen. Först år 1982 kom våld i nära relationer att falla under allmänt åtal vilket betyder att polis och åklagare alltid måste utreda om de misstänker att misshandel i hemmet förekommer även om kvinnan själv inte vill anmäla.³⁸ Några år senare, år 1988 kom lagen om besöksförbud³⁹ som 2011 skrevs om till lagen om kontaktförbud.⁴⁰ Lagen har för avsikt att skydda personer utsatta för upprepat våld, hot och trakasserier men överträdelser av brottet leder sällan till åtal. 1998 kom lagen om grov kvinnofridskränkning vilket var ett viktigt steg i kampen mot våld mot kvinnor i nära relationer eftersom den fokuserade på just upprepade våldshandlingar, hot och trakasserier som sker mot en kvinna av en närstående man.⁴¹

2.1 BEGREPPSFÖRKLARINGAR - VÅLD MOT KVINNOR I NÄRA RELATIONER

Enligt FN:s Deklaration om avskaffandet av allt våld mot kvinnor som antogs 1993 definieras våld mot kvinnor som:

”Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet”⁴²

Socialstyrelsen definierar våld och utsatthet i nära relationer som ett mönster av handlingar som kan vara allt från mindre märkbara handlingar som förlöjligande och kränkningar till grova brott som våldtäkt och misshandel men som ofta sker i kombination med varandra. De kategoriserar våldet enligt 5 kategorier. Dessa är:

³⁷ Bihang till Riksdagen protokoll år 1962 propositioner nr 10. S 156-157

³⁸ Eliasson, 2008. Att förstå mäns våld mot kvinnor. S 48

³⁹ Eliasson, 2008. Att förstå mäns våld mot kvinnor. S 48

⁴⁰ SFS 2014:620 *Lag om kontaktförbud*. Stockholm: Justitiedepartementet

⁴¹ <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/grov-kvinnofridskrankning/> Läst 2017-11-06

⁴² Deklarationen om avskaffande av allt våld mot kvinnor, 1993. Artikel 1

- fysiskt – bli knuffad, fasthållen, slagen, sparkad
- sexuellt – påtvingade sexuella handlingar, våldtäkt, sexuella handlingar som den utsatte inte vågar säga nej till
- psykiskt – hot, kränkningar, förlöjligande samt hot om våld mot närstående som barn, familj, husdjur
- social utsatthet - isolering från släkt och vänner
- materiell/ekonomisk utsatthet – tillhörigheter förstörs avsiktligt, bli påtvingad att skriva på papper som kan innebära negativa ekonomiska konsekvenser för den utsatte, personer som är i behov av vård och omsorg som utsätts för vanvård som exempelvis undanhållande av mediciner eller mat⁴³

2.1.1 GROV KVINNOFRIDSKRÄNKNING

År 1998 infördes lagen om grov kvinnofridskränkning. Lagen innefattar flera olika straffbara brott som tillsammans, om de sker upprepade gånger kan utgöra grov kvinnofridskränkning. Dessa brott är till exempel brott mot liv, hälsa, frihet, sexualbrott, olaga hot, olaga tvång, och sedan 2013 även överträdelse av kontaktförbud och skadegörelse. Lagens syfte är att kvinnor som upprepat utsätts för brott och kränkningar av en närstående man ska ha lättare att anmäla och det ska vara lättare att åtala mannen. Upprepade gånger innebär minst två gånger och gärningarna måste ha skett under de senaste sex månaderna.⁴⁴

”Den som begår brottsliga gärningar enligt 3, 4, 6 eller 12 kap. eller enligt 24 § lagen (1988:688) om kontaktförbud mot en närstående eller tidigare närstående person, döms, om var och en av gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och gärningarna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla, för grov fridskränkning till fängelse i lägst nio månader och högst sex år.

Har gärningar som anges i första stycket begåtts av en man mot en kvinna som han är eller har varit gift med eller som han bor eller har bott tillsammans med under

⁴³ <http://www.socialstyrelsen.se/valds-ochbrottsrelateradefragor/valdinararelationer/valdsutovare/definition>
Läst 2017-12-07

⁴⁴ <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/grov-kvinnofridskrankning/> Läst 2017-12-01

äktenskapsliknande förhållanden, ska han i stället dömas för grov kvinnofridskränkning till samma straff”⁴⁵

2.1.2 MISSHANDEL

Misshandelsbrott kan ske i nära relationer som enskilt brott men det kan även ingå i brottsrubriceringen för grov kvinnofridskränkning som nämns ovan. I Brottsbalkens tredje kapitel om brott mot liv och hälsa anges misshandelsbrott enligt 5 § som:

”Den som tillfogar en annan person kroppsskada, sjukdom eller smärta eller försätter honom eller henne i vanmakt eller något annat sådant tillstånd, döms för misshandel till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader”⁴⁶

2.2 VÅLDETS KARAKTÄR OCH NORMALISERINGSPROCESSEN

Våld i när relationer skiljer sig mot andra typer av våldsbrott och orsakar ofta psykiskt lidande som kan vara svårt och ta lång tid att bearbeta. Våldet är ofta upprepat jämfört med andra brott och oftast utförs våld i nära relationer i hemmet.⁴⁷ Dessa två faktorer gör att våld av närstående medför svåra trauman eftersom hemmet ska vara en trygg plats och ens partner ofta är den person man älskar mest, kanske har barn med och ser sin framtid med. En partner känner ofta till svagheter, ömma punkter och rädslor vilket ger honom övertag då han kan utnyttja just den sårbarheten.⁴⁸ Personer som upplever våld och hot, framförallt upprepat, kan ha svårt att berätta om och minnas händelserna. Detta beror på att ständiga hot, våld och rädsla gör att människor kan förtränga våld som en försvarsmekanism för att klara av det som har hänt.⁴⁹

Våldet beskrivs ofta utifrån normaliseringsprocessen som betyder att våldet succesivt trappas upp och på så vis normaliseras.⁵⁰ Våldet kan delas in i tre faser. Den första fasen innebär psykiskt våld som gör så att kvinnans självkänsla sjunker. Det är t. ex kränkningar om kvinnans utseende, egenskaper som kvinna, sexpartner eller mamma och nedvärderingar som att hon är

⁴⁵ SFS 2013:367 Brottsbalken. 4 kapitlet 4a §. Stockholm: Justitiedepartementet

⁴⁶ SFS 1998:393 Brottsbalken. 3 kapitlet 5 §. Stockholm: Justitiedepartementet

⁴⁷ Amnesty, 2004. S 6

⁴⁸ Nordborg, 2008. Våld i vardagen. S 64

⁴⁹ Nordborg, 2008. Våld i vardagen. S 64

⁵⁰ Amnesty, 2004. S 7–8

värdelös eller dum.⁵¹ Den andra fasen innebär hot och att mannen betar sig oförutsägbart och aggressivt och att mannen skyller på kvinnan, att det är hennes beteende som orsakar hans aggressivitet och därmed inte hans fel. Detta är för att skapa rädsla, respekt och kontrollera kvinnan. I den tredje fasen kommer det fysiska våldet in och det kombineras oftast även med psykiskt våld.⁵² Första gången är det vanligt att mannen ångrar sig och är väldigt ledsen, ber om ursäkt och lovar att det inte ska ske igen men allteftersom våldet trappas upp blir det mer och mer normaliserat för både mannen och kvinnan och i samma takt går skulden gradvis över till att bli kvinnans.⁵³

Exakt hur normaliseringsprocessen ser ut skiljer sig från fall till fall men det handlar om att mannen successivt tar kontroll och makt över kvinnans liv, bestämmer vad hon får göra, vad hon ska ha på sig, hur hon ska bete sig och vem hon får träffa.⁵⁴ När mannens kontroll ökar förstärks illusionen om hans manlighet och allt eftersom kvinnan anpassar sig efter hur mannen vill att relationen ska se ut förstärks hennes kvinnlighet.⁵⁵ Vanliga inslag är att det skiftar mellan våld, värme och kärlek vilket ofta leder till att kvinnan hoppas att mannen ska ändra sig, att hon tar på sig ansvaret för hans handlingar eller att den värme och kärlek han visar mellan våldsperioderna ses som något positivt och våldet bara är ett negativt inslag i förhållandet.⁵⁶ Stegvis blir då våldet ett normalt inslag i vardagen och både mannen och kvinnan lägger skulden på henne.⁵⁷

2.3 VEM UTSÄTTS OCH VEM ÄR FÖRÖVAREN?

Våld i nära relationer drabbar kvinnor i alla åldrar, samhällsgrupper och etniciteter och förövare förekommer i alla åldrar, samhällsgrupper och etniciteter.⁵⁸ Det är dock en vanligt förekommande fördom att det är en ”viss typ” av kvinnor som blir utsatta för våld av en partner och att hon låter sig bli utsatt. Samhället lägger ofta en del av skulden på kvinnan och våldet kan bortförklaras med att ”hon väljer alltid fel killar” eller ”det krävs två för att ett bråk ska uppstå”.⁵⁹ Även fördomar om förövaren är vanliga. Etniskt svenska förövare pekade ofta ut som män med aggressionsproblem, psykiskt sjuka eller alkoholiserade och våldet kan då minimeras

⁵¹ Nordborg, 2008. Våld i vardagen. S 71

⁵² Amnesty, 2004. S 8

⁵³ Amnesty, 2004. S 7

⁵⁴ Amnesty, 2004. S 7

⁵⁵ Nordborg, 2008. Våld i vardagen. S 69

⁵⁶ Nordborg, 2008. Våld i vardagen. S 68

⁵⁷ Amnesty, 2004. S 7

⁵⁸ Johansson-Latham, 2008. Mäns våld mot kvinnor I ett globalt perspektiv. S 19

⁵⁹ Amnesty, 2004. S 28

med förklaringar som ”han tappade bara kontrollen” eller ”han var bara så full”.⁶⁰ Studier har visat att alkohol är inblandat i över hälften av fallen men att våldet ofta är systematiskt och planerat eftersom det mesta våldet begås i hemmet där ingen annan kan se samt att förövaren då endast slår kvinnan han är i en relation med och inte andra personer i sin omgivning.⁶¹ Män med annan etnisk bakgrund pekars oftare ut som förövare kopplat till att de tillhör en annan kultur eller religion och därför anses de mer benägna att begå brott.⁶²

Dessa fördomar kan enligt Amnesty göra att våldet bortförklaras och förminskas då de pekar på specifika grupper av män som förövare och specifika grupper av kvinnor som offer istället för att se det som ett omfattande samhällsproblem.⁶³

2.4 OLIKA GRUPPER OLIKA UTSATTA

Trots att våld i nära relationer förekommer i olika samhällsgrupper, etniciteter och åldrar finns det grupper som är särskilt utsatta av olika anledningar. Det kan bero på att man har svårare att söka hjälp än andra, inte tas på allvar i lika stor utsträckning som andra, har en ekonomisk eller social beroendeställning till förövaren, inte kan språket eller vet inte vilka rättigheter man har.⁶⁴

2.4.1 KVINNOR MED UTLÄNDSK BAKGRUND

Kvinnor med utländsk bakgrund utgör en särskilt utsatt grupp. Begreppet ”utländsk bakgrund” är väldigt brett men innefattar kvinnor som härstammar från andra länder, kulturer och religioner och som har varit olika länge i Sverige eller är födda här med invandrande föräldrar.⁶⁵ En våldsutsatt kvinna som nyligen kommit till Sverige kan ha svårare att få hjälp om hon t. ex har litet socialt umgänge och saknar människor i sin omgivning som skulle kunna hjälpa henne. Det är vanligt förekommande att språksvårigheter eller bristande kunskaper i sina egna rättigheter gör det svårare att söka hjälp.⁶⁶ Kvinnor som kommer till Sverige för att bli sambo med en man får permanent uppehållstillstånd först efter att de bott tillsammans i Sverige i minst

⁶⁰ Amnesty, 2004. S 28

⁶¹ Eliasson, 2008. Att förstå mäns våld mot kvinnor. S 55, 56

⁶² Amnesty, 2004. S 28

⁶³ Amnesty, 2004. S 28

⁶⁴ Nordborg, 2008. Våld i vardagen. S 75

⁶⁵ Nordborg, 2008. Våld i vardagen. S 75

⁶⁶ Nordborg, 2008. Våld i vardagen. S 75

2 år. Detta kan leda till att även om kvinnan utsätts för våld inte vågar söka hjälp av rädsla för att inte få stanna i Sverige.⁶⁷

2.4.2 KVINNOR MED FUNKTIONSNEDSÄTTNINGAR

Kvinnor med funktionsnedsättningar tillhör även de en särskilt utsatt grupp. En funktionsnedsättning kan göra att man är i stark beroendeställning till sin partner vilket gör att man som våldsutsatt har svårare att söka hjälp. Det kan handla om en synskada och att partnern ändrar om i hemmet utan att säga till så att kvinnan skadar sig, att partnern utsätter kvinnan för kränkningar pga. hennes funktionsnedsättning eller undanhåller medicin eller pengar.⁶⁸ En funktionsnedsättning kan dessutom göra att kvinnan har svårare att lämna sin partner och svårare att fly från våld. Vid psykisk funktionsnedsättning ifrågasätts ofta kvinnans trovärdighet och hon kan ha svårare att berätta om vad hon utsatts för.⁶⁹ Sexuellt våld och våldtäkt benämns ofta på ett annorlunda sätt om den drabbade har en funktionsnedsättning. Det kan då kallas för sexuellt missförhållande istället för våldtäkt vilket tenderar att förminska händelsen.⁷⁰

2.4.3 KVINNOR SOM MISSBRUKAR

Kvinnor med missbrukarproblem tillhör en särskilt utsatt grupp då fokuset ofta läggs på själva missbruket och inte på våldet de utsätts för. De blir ofta misstrodda just pga. sitt missbruk och de kan ha extra svårt att ange personen om han är den enda närstående kvinnan har eller om partnern är den som bidrar med alkohol eller droger.⁷¹ Om kvinnan lyckas söka hjälp måste hon oftast sluta med sitt missbruk som en förutsättning för att få hjälp vilket kan vara svårt. Ofta leder det till att ingen hjälp kan ges och våldet blir då lätt osynligt.⁷² Kvinnojourer tar oftast inte emot kvinnor med missbruksproblem på skyddade boenden eftersom de måste tänka på de andra boendes trygghet, att det ofta finns barn på skyddade boenden och att det ofta saknar resurser för att ha någon på plats dygnet runt.⁷³ Kvinnor med missbruk som upplever våld i

⁶⁷ Nordborg, 2008. Våld i vardagen. S 76

⁶⁸ Nordborg, 2008. Våld i vardagen. S 79

⁶⁹ Amnesty, 2004. S 29

⁷⁰ Nordborg, 2008. Våld i vardagen. S 80

⁷¹ Amnesty, 2004. S 29

⁷² Nordborg, 2008. Våld i vardagen. S 81

⁷³ Intervju med kvinnojour 2017-11-13

nära relationer har även en tendens att ses som utsatta för våld relaterat till missbruk och inte som våld relaterat till kön.⁷⁴

2.4.4 UNGA KVINNOR

Enligt Brå:s studie från 2014 är unga kvinnor i åldrarna 20–24 år den grupp kvinnor som är mest utsatta för våld i nära relationer.⁷⁵ Unga kvinnor utsätts i större utsträckning för en ny typ av teknisk kontroll där saker som ”hitta min Iphone” används för att partnern ska kunna se vart kvinnan befinner sig hela tiden eller att man använder olika sociala medier som t. ex Snap Chat för att den som kontrollerar ska kunna se vart kvinnan är och med vem hon är.⁷⁶ I intervjuer med kvinnojourer framkommer det att många unga kvinnor söker stöd och berättar om våld som de utsatts för av en partner men att de själva ofta är osäkra på om det räknas som våld.⁷⁷ Många unga kvinnor, framförallt de som går i skolan riskerar även att stämplas som ”hora” eller ”slampa” om hon säger nej, säger ifrån eller berättar om våld från en partner vilket kan resultera i att hon inte vill eller vågar söka hjälp eller berätta om det hon blivit utsatt för.⁷⁸

2.4.5 ÄLDRE KVINNOR

Äldre kvinnor utgör en liten del i studier om våld i nära relationer men de som drabbas tillhör en extra utsatt grupp. De utsatta befinner sig ofta i en stark beroendeställning till förövaren då det är vanligt förekommande att mannen i dessa fall har hand om ekonomin och de praktiska sakerna som hus och hem och därför kan det vara svårt för dessa kvinnor att söka hjälp, speciellt om det pågått under en lång tid. Eftersom det finns lite forskning om just äldre som utsätts för våld i nära relationer finns det också en stor okunskap. Äldre personer ses varken som typiska offer eller förövare och det kan leda till att omgivningen misstror dem.⁷⁹

⁷⁴ Nordborg, 2008. Våld i vardagen. S 81

⁷⁵ Anna Frenzel, Brottsförebyggande rådet, 2014. Rapport 2014:8. *Brott i nära relationer. En nationell kartläggning*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. S 51

⁷⁶ Intervju med Brottsofferjour. 2017-11-08

⁷⁷ Intervju med kvinnojourer. 2017-11-07

⁷⁸ Eliasson, 2008. Att förstå mäns våld mot kvinnor. S 52

⁷⁹ Nordborg, 2008. Våld i vardagen. S 79

2.5 KONSEKVENSER FÖR VÅLDSUTSATTA KVINNOR

Gemensamt för kvinnor som utsätts för våld i nära relationer är att det skapar stort lidande och hotar både kvinnans liv och hälsa. Våldet orsakar både fysiskt och psykiskt lidande och kränker kvinnans mänskliga rättigheter. Våldet kan orsaka stressyndrom, ångest, huvudvärk, ont i magen, yrsel och hjärtklappning. Det leder även ofta till dåligt självförtroende, självkänsla och depressioner. Många våldsutsatta kvinnor tar läkemedel och behöver sjukskriva sig som följd av våldet. Detta kränker kvinnans rätt till fysisk och psykisk hälsa. Våldet kränker även rätten till liv och personlig säkerhet. I Sverige resulterar våld mot kvinnor i nära relationer att omkring 13 kvinnor dödas varje år⁸⁰ och det är även vanligare att våldsutsatta kvinnor funderar på och försöker begå självmord än icke våldsutsatta kvinnor.⁸¹ Våldet innebär även att den ekonomiska situationen kan påverkas negativt. Både fysiskt och psykiskt lidande kan resultera i begränsad arbetsförmåga och långa och/eller ofta upprepade sjukskrivningar vilket försämrar kvinnans inkomst.⁸² Våldet medför även sociala konsekvenser och den utsatta kvinnans rätt till frihet riskerar att kränkas. Kvinnan begränsas ofta och förbjuds att träffa familj och vänner eller att hon väljer att inte träffa dem för att inte göra mannen upprörd och arg. Pågår våldet under en lång tid kan kvinnan bli väldigt isolerad.⁸³ Om kvinnan tillhör en extra utsatt grupp blir risken för utsatthet högre och möjligheten att söka och få hjälp mindre.⁸⁴

2.6 VÅLDETS OMFATTNING

Den senaste studien som specifikt undersöker omfattningen av våld i nära relationer i Sverige gjordes av Brottsförebyggande rådet år 2014. På uppdrag av regeringen undersökte Brå hur stor del av befolkningen som blivit utsatt för våld i nära relationer under år 2012. I undersökningen deltog 13 000 personer i åldrarna 16 – 79 år varav hälften män och hälften kvinnor.⁸⁵ I den studien syftade nära relationer på en pågående eller avslutad parrelation som varat i minst en månad och begreppet våld i nära relationer syftade till psykiskt, fysiskt och sexuellt våld.⁸⁶

I studien visade det sig att 7 % av alla kvinnor hade blivit utsatta för våld i en pågående eller avslutad parrelation under 2012. Av dessa hade 6.8% blivit utsatta för psykiskt våld, 1.9% hade

⁸⁰ <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/dodligt-vald/> Läst 2017-12-06

⁸¹ Björck, Annika & Heimer, Gun, 2008. Hälso- och sjukvårdens ansvar. I: Heimer, Gun & Sandberg, David (red), *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*. S 111, 112

⁸² Björck & Heimer, 2008. Hälso- och sjukvårdens ansvar. S 112

⁸³ Nordborg, 2008. Våld i vardagen. S 67

⁸⁴ Nordborg. 2008. Våld i vardagen. S 75

⁸⁵ Brå, 2014. S 5

⁸⁶ Brå, 2014. S 48

blivit utsatta för misshandel och 0.5% för grov misshandel. Av de som utsatts för våld uppgav 29% att de hade uppsökt eller skulle ha behövt uppsöka vård för sina skador.⁸⁷

Det framkom även att i ca hälften av fallen var kvinnan utsatt för mer än en brottstyp. Vid psykiskt våld kan de olika brottstyperna t. ex vara kränkningar, hot och trakasserier och vid fysiskt våld kan det t. ex vara misshandel eller grov misshandel.⁸⁸ Enligt våldets tre faser börjar våldet ofta med psykiska kränkningar för att sedan gå över till fysiskt våld och att dessa kombineras.⁸⁹ Detta är även resultatet av Brå:s undersökning. 85% av kvinnorna som hade blivit utsatta för fysiskt våld hade även blivit utsatta för psykiskt våld. 25% av de som hade blivit utsatta för psykiskt våld hade även blivit utsatta för fysiskt våld.⁹⁰ Det är alltså väldigt ovanligt att kvinnan blir utsatt för misshandel eller grov misshandel utan att det förekommer kränkningar, hot eller annat psykiskt våld i relationen. Kvinnorna i undersökningen ställdes även frågan om våldet de utsatts för skett en gång i månaden eller oftare. Av de som blivit utsatta för psykiskt våld uppgav hälften att det skedde upprepade gånger och av de som uppgav att de blivit utsatta för fysiskt våld uppgav ca en fjärdedel att det skedde upprepade gånger.⁹¹

En problematisk del inom ämnet mäns våld mot kvinnor är att det är svårt att veta hur väl statistiken stämmer överens med hur det faktiskt ser ut. Statistiken visar på en uppskattning om våldets omfattning men kan inte med säkerhet generaliseras på hela befolkningen. Brå menar att frågornas utformning, det känsliga ämne som frågorna berör och olika personers uppfattning om våld kan resultera i svar som inte är helt sanna eller svar som både under- eller överdriver våldsutsattheten.⁹² Den generella uppfattningen om våldets omfattning är dock att det är mycket utbrett och att mörkertalet är väldigt stort.⁹³

⁸⁷ Brå, 2014. S 48–49

⁸⁸ Brå, 2014. 50,51

⁸⁹ Amnesty, 2004. S 8

⁹⁰ Brå, 2014. S 50

⁹¹ Brå, 2014. S 58

⁹² Brå, 2014. S 45, 46

⁹³ Amnesty, 2004. S 3

KAPITEL 3 – INTERNATIONELL REGLERING MOT VÅLD I NÄRA RELATIONER

3. SVERIGE OCH FOLKRÄTTEN

Enligt de grundläggande fri- och rättigheterna som regleras i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna får ingen åtskillnad göras på män och kvinnors rättigheter.⁹⁴ Nedan följer konventioner och deklARATIONER som Sverige anslutit sig till att följa.

3.1 KONVENTIONEN OM AVSKAFFANDE AV ALL SLAGS DISKRIMINERING AV KVINNOR

Enligt folkrätten har Sverige skyldighet att garantera kvinnors mänskliga rättigheter i enlighet med en rad olika konventioner. I den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna från 1948, Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter från 1966 och Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter från 1966 fastslås att kvinnor och män har lika rättigheter. Trots dessa konventioner såg FN ett stort behov av att inrätta en konvention som syftade endast till att klargöra kvinnors mänskliga rättigheter.⁹⁵ 1979 kom konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW). Konventionen är juridiskt bindande för alla 186 medlemsstater och betonar konventionsstatens ansvar att förverkliga att kvinnor, på samma villkor som män ska åtnjuta alla mänskliga rättigheter inom alla områden.⁹⁶

*Artikel 3: "Konventionsstaterna skall på alla områden, och särskilt på de politiska, sociala, ekonomiska och kulturella områdena, vidta alla lämpliga åtgärder, inklusive lagstiftning, för att säkerställa full utveckling och framsteg för kvinnorna och därmed garantera dem utövande och åtnjutande av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på grundval av jämställdhet med männen."*⁹⁷

Konventionen trädde i kraft år 1981 och året efter inrättades ett kommitté (CEDAW-kommittén) som har ansvar att övervaka hur konventionsstaterna arbetar för att fullfölja

⁹⁴ Mahmoudi, Said, 2011. *Folkrättsliga texter*. Upplaga 3. Stockholm: Nordstedts juridik. FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Artikel 2. S 160

⁹⁵ Amnesty, 2004. S 12

⁹⁶ Mahmoudi, 2011. *Folkrättsliga texter* Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor. S 201.

⁹⁷ Mahmoudi, 2011. *Folkrättsliga texter*. Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor. Artikel 3. S 201

konventionen. Enligt artikel 18 måste konventionsstaterna var fjärde år lämna in en rapport där de beskriver sitt arbete varpå kommittén svarar med rekommendationer på åtgärder.⁹⁸ Konventionen saknar dock en artikel som specifikt förbjuder våld mot kvinnor och våld i nära relationer vilket kommittén tog upp i sin generella rekommendation nr 19 från 1992. Den säger att könsrelaterat våld är en form av könsdiskriminering och eftersom könsdiskriminering beskrivs i konventionen är staterna även skyldiga att vidta åtgärder för att bekämpa våld mot kvinnor oavsett vem förövaren är. Dock är inte kommitténs rekommendationer juridiskt bindande.⁹⁹

Enligt regeringens landrapporter som publicerades i september 2017 förekommer könsrelaterat våld i många länder som är anslutna till CEDAW. Detta våld kränker kvinnors grundläggande rättigheter som rätten till liv och personlig säkerhet. I Argentina är diskriminering pga. kön förbjudet enligt lag men våld mot kvinnor och könsrelaterat mord är ändå det största problemen gällande kvinnors rättigheter och 2015 dödades 286 kvinnor som följd av könsrelaterat våld. *#NiUnaMenos* är en rörelse som startat med syftet att uppmärksamma våldet då man anser att politikerna inte är tillräckligt engagerade i att bekämpa problemet.¹⁰⁰ I Egypten har man reserverat sig mot flera artiklar i CEDAW och menar att nationell lag gäller först och dessa utgår ifrån sharialagar. Trots att en nationell strategi mot våld mot kvinnor har arbetats fram är våld och våldtäkt i hemmet fortfarande inte olagligt.¹⁰¹ Även i Indien är könsdiskriminering förbjudet enligt grundlagen men diskriminering och våld mot kvinnor är fortfarande ett stort problem. Traditionellt ses pojkar som mer värdefulla än flickor och trots att det är förbjudet är det vanligt att kvinnans familj måste betala mannens familj vid giftermålet. Det är inte ovanligt att nygifta kvinnor misshandlas eller dödas om maken eller hans familj anser att betalningen inte varit tillräckligt stor. Antalet sådana brott uppgavs år 2015 var över 7600.¹⁰²

⁹⁸ Mahmoudi, 2011. Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor. Artikel 18. S 205

⁹⁹ Johansson-Latham, 2008. Mäns våld mot kvinnor i ett globalt perspektiv. S 28

¹⁰⁰ <http://www.regeringen.se/498ac7/contentassets/42dcafff924d4a23ab8bcf121c54f64b/argentina---manskliga-rattigheter-demokrati-och-rattsstatens-principer-2015-2016.pdf> S 12. Läst 171213

¹⁰¹ <http://www.regeringen.se/498cda/contentassets/2195800e5c7140999cf42062f660ebe9/egypten---manskliga-rattigheter-demokrati-och-rattsstatens-principer-2015-2016.pdf> S 14. Läst 171213

¹⁰² <http://www.regeringen.se/498aca/contentassets/8a6f037a44404ceabed8bb41eb49767f/indien---manskliga-rattigheter-demokrati-och-rattsstatens-principer-2015-2016.pdf> S 14-15. Läst 171213

3.2 DEKLARATIONEN OM AVSKAFFANDE AV ALLT VÅLD MOT KVINNOR

FN:s deklaration om avskaffande av allt våld mot kvinnor antogs av FN:s generalförsamling år 1993. Den togs fram som ett verktyg för att eliminera våld mot kvinnor och förstärka CEDAW.¹⁰³ Deklarationens definition av våld mot kvinnor omfattar både fysiskt, psykiskt och sexuellt våld samt hot och frihetsberövning som skadar och orsakar lidande för kvinnor och därmed kränker kvinnors mänskliga rättigheter. Våldsdefinitionen gäller för allt våld oavsett om det sker i hemmet, i det offentliga eller om det är orsakat av staten.¹⁰⁴ Den tar även upp våldets orsaker och tydliggör att mäns våld mot kvinnor orsakas av en historisk ojämlikhet mellan könen där män dominerar och på så vis kan diskriminera kvinnor och inskränka på deras rättigheter och friheter.¹⁰⁵ Slutligen tar deklarationen upp staters ansvar där den uppmanar staterna att lagstifta för att förhindra våldet, samarbeta med icke-statliga organisationer som arbetar för att förhindra våld mot kvinnor samt arbeta aktivt för att förändra religiösa, kulturella och traditionella fördomar och stereotyper som framställer kvinnan som underlägsen mannen.¹⁰⁶ Deklarationen var ett viktigt steg i att komma närmare jämställdhet men precis som CEDAW-kommitténs kommentarer så är deklarationen en rekommendation och alltså inte juridiskt bindande.¹⁰⁷

3.3 EUROPARÅDETS KONVENTION OM FÖREBYGGANDE OCH BEKÄMPNING AV VÅLD MOT KVINNOR OCH VÅLD I HEMMET

I maj 2011 kom Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, även kallad Istanbulkonventionen. Sverige skrev under konventionen direkt och den trädde ikraft år 2014.¹⁰⁸ Det är den första konventionen som specifikt förbjuder våld mot kvinnor och våld i hemmet och är juridiskt bindande.¹⁰⁹

¹⁰³ Johansson-Latham, 2008. Mäns våld mot kvinnor i ett globalt perspektiv. S 29

¹⁰⁴ <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm> Artikel 1. Läst 2017-12-08

¹⁰⁵ <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm> Inledning - Stycke 6. Läst 2017-12-08

¹⁰⁶ Johansson-Latham, 2008. Mäns våld mot kvinnor i ett globalt perspektiv. S 29

¹⁰⁷ Johansson-Latham, 2008. Mäns våld mot kvinnor i ett globalt perspektiv. S 31

¹⁰⁸ <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/mans-vald-mot-kvinnor-ett-globalt-perspektiv/istanbulkonventionen/> Läst 2017-11-29

¹⁰⁹ <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/mans-vald-mot-kvinnor-ett-globalt-perspektiv/istanbulkonventionen/> Läst 2017-11-29

Konventionen fördömer alla former av våld mot kvinnor och våld i hemmet och konstaterar, likt kvinnodeklarationen från 1993 att:

”våld mot kvinnor är ett uttryck för historiskt ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män och att det är dessa förhållanden som har lett till att män dominerar och diskriminerar kvinnor och som hindrar kvinnors utveckling”¹¹⁰

och att:

”våld mot kvinnor är könsrelaterat på strukturell nivå och att våldet mot kvinnor är en av de viktigaste orsakerna till att kvinnor är underordnade män”¹¹¹

Konventionen skriver i inledningen att kvinnor och flickor faller offer för könsrelaterat våld i större utsträckning än män både i fredstid och krigstid och att majoriteten av allt våld i hemmet drabbar kvinnor och flickor.¹¹² Syftet med konventionen är att alla stater aktivt ska arbeta med att förhindra könsrelaterat våld mot kvinnor och våld i hemmet genom lagstiftning och system som skyddar och hjälper utsatta kvinnor samt bidrar till en reell jämlikhet mellan kvinnor och män.¹¹³

Konventionens tredje artikel tar upp definitionen av våld mot kvinnor som: alla former av våld mot kvinnor som resulterar i fysisk, psykisk, sexuell eller ekonomisk skada eller lidande. Det innefattar även frihetsberövande, hot och tvång oberoende av vart det sker.¹¹⁴ Konventionen är den första att innefatta ekonomiskt lidande och skada som en del av könsrelaterat våld.¹¹⁵ Konventionsstaterna har skyldighet att i enlighet med konventionen vidta åtgärder genom att:

- i grundlagar och annan lagstiftning garantera kvinnor och mäns jämställdhet och avskaffa diskriminerande lagar¹¹⁶

¹¹⁰ Europarådets fördragsserie - nr 210. *Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet*. Istanbul, 2011. S 3

¹¹¹ Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet. S 4

¹¹² Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet. S 4

¹¹³ Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet. Artikel 1

¹¹⁴ Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet. Artikel 3
¹¹⁵ <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/mans-vald-mot-kvinnor-ett-globalt-perspektiv/istanbulkonventionen/> Läst 2017-11-29

¹¹⁶ Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet. Artikel 4

- avsätta ekonomiska resurser för att bekämpa våld mot kvinnor och våld i hemmet¹¹⁷
- inrätta offentliga organ som ska bevaka och utvärdera att åtgärderna som görs är i enlighet med konventionen¹¹⁸
- stödja, erkänna och uppmuntra forskning och organisationer som arbetar med att bekämpa våld mot kvinnor och våld i hemmet¹¹⁹
- vidta åtgärder för att förändra kulturella och religiösa sedvänjor, beteenden, fördomar och traditioner som bidrar till föreställningen om mäns över- och kvinnors underordning¹²⁰
- genom utbildning öka medvetenheten om våld mot kvinnor och våld i hemmet¹²¹
- garantera skyddsinsatser mot utsatta kvinnor genom tex skyddat boende¹²²
- inrätta eller stödja behandlingsprogram som har som syfte att hjälpa män som brukar våld mot kvinnor att sluta¹²³

Konventionsstaterna ska enligt artikel 68 i konventionen lämna in rapporter på åtgärder till *The Group of Experts on action against violence against women and domestic violence* (GREVIO) som är konventionens övervakningsorgan. Efter analys av rapporterna ska GREVIO lämna kommentarer på åtgärderna och förslag på problemlösning.¹²⁴ Rapporterna baseras på en enkätundersökning som GREVIO tagit fram. Sveriges första enkät besvarades i september 2017 och det har ännu inte kommit in någon kommentar från GREVIO.¹²⁵

¹¹⁷ Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet. Artikel 8

¹¹⁸ Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet. Artikel 10

¹¹⁹ Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet. Artikel 11

¹²⁰ Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet. Artikel 12

¹²¹ Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet. Artikel 13, 14

¹²² Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet. Artikel 18

¹²³ Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet. Artikel 16

¹²⁴ Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet. Artikel 66.1 och artikel 68.1.S

¹²⁵ <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/mans-vald-mot-kvinnor-ett-globalt-perspektiv/istanbulkonventionen/> Läst 2017-11-27

3.4 SVERIGES ÅTTONDE OCH NIONDE PERIODISKA RAPPORTER TILL CEDAW-KOMMITTÉN

År 2014 lämnade Sverige in sina åttonde och nionde periodiska rapporter till CEDAW-kommittén. Där framkommer att:

- delegationen för mänskliga rättigheter lämnat in rapporten *Ny struktur för skydd av de mänskliga rättigheterna* där förslag ges på hur Sverige ska organisera sitt arbete för full respekt för de mänskliga rättigheterna utifrån internationella åtaganden
- regeringen avsatte 2 miljarder kronor mellan 2007–2014 för arbetet med våld mot kvinnor vilket har ökat förutsättningarna, kunskapen, medvetenheten och samarbetet mellan olika myndigheter
- våldsutsatta med särskild utsatthet så som missbruk eller funktionsnedsättning har uppmärksammats¹²⁶
- en nationell samordnare tillsattes år 2012 med ansvar att långsiktigt arbeta med att förebygga våld i nära relationer, pröva hur arbetet kan utvecklas, hur stödet till ideella organisationer kan stärkas samt samverka mellan parter
- straffskalan för grov kvinnofridskränkning höjdes år 2013 och att skadegörelsebrott och överträdelse av kontaktförbud fördes in i brottsrubriceringen
- Sverige ratificerade Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet år 2014.
- regeringen arbetade med att ta fram en ny strategi för att nå målet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra¹²⁷
- att lagen om kontaktförbud ändrats år 2011 för att göra skyddet starkare för personer som utsätts för upprepat våld, hot, tvång och trakasserier
- regeringen sedan år 2007 avsätter 40 miljoner kronor varje år till länsstyrelsens uppdrag att genom rådgivning, samordning, kunskapsspridning och fördelning av resurser förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor¹²⁸
- regeringens stöd till ideella organisationer som kvinnojourer skulle öka från 2015 till 23 miljoner kronor per år¹²⁹

¹²⁶ Den svenska regeringens åttonde och nionde periodiska rapporter om åtgärder för genomförande av Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, 2014. Regeringskansliet. S 12

¹²⁷ Sveriges åttonde och nionde periodiska rapporter, 2014. Regeringskansliet. S 13

¹²⁸ Sveriges åttonde och nionde periodiska rapporter, 2014. S 14

¹²⁹ Sveriges åttonde och nionde periodiska rapporter, 2014. S 15

3.5 CEDAW-KOMMITTÉNS REKOMMENDATIONER 2016

I mars år 2016 lämnade CEDAW-kommittén sina senaste rekommendationer och kommentarer utifrån Sveriges senaste rapport. Inledningsvis berömmar kommittén Sverige för sitt engagemang för att nå jämställdhet mellan kvinnor och män och menar att Sverige är ett av de länder i världen med högst jämställdhet. De skriver att de ser det som mycket positivt att Sveriges regering identifierar sig som en feministisk regering och kommittén uppmanar Sverige att fortsätta sitt arbete mot att nå jämställdhet.¹³⁰

Trots detta beröm så är kommittén oroad över att våld mot kvinnor är ett omfattande problem i Sverige och menar att de åtgärder som vidtagits inte varit effektiva nog. De ser ett problem med få anmälningar, få åtal och få fällande domar. Att kvinnor ofta är beroende av sina män för att få uppehållstillstånd vilket resulterar i att asylsökande kvinnor mer sällan anmäler våld i hemmet. Det påpekar även att det skydd och stöd som utsatta kvinnor behöver inte tillgodoses av alla kommuner framförallt när det gäller skyddat boende.¹³¹ I enlighet med CEDAW-kommitténs generella kommentar nr 19 rekommenderas Sverige att:

- så snart som möjligt införa en nationell strategi för bekämpandet och förebyggandet av våld mot kvinnor
- regelbundet övervaka resultaten av olika åtgärder för att bekämpa våld mot kvinnor
- utvärdera varför anmälningsbenägenheten och fällande domar är låg inom detta område och vidta åtgärder för att förändra detta
- säkerställa att alla kvinnor som utsätts har möjlighet till stöd, hjälp och skydd, framförallt i form av skyddade boenden. Samt att kvinnornas behov och rättigheter möts utan diskriminering
- granska villkoren för tillfälliga uppehållstillstånd hos kvinnor som är beroende av sina män för uppehållstillstånd vilket kan göra dem till särskilt utsatta¹³²

Sverige ska lämna in sin tionde periodiska rapport i Mars 2020.¹³³

¹³⁰FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor, 2016.

Slutsatser avseende Sveriges kombinerade åttonde och nionde periodiska rapport. S 1–2

¹³¹FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor, 2016.

Slutsatser avseende Sveriges kombinerade åttonde och nionde periodiska rapport. Artikel 26

¹³² FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor, 2016.

Slutsatser avseende Sveriges kombinerade åttonde och nionde periodiska rapport. Artikel 27

¹³³FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor, 2016.

Slutsatser avseende Sveriges kombinerade åttonde och nionde periodiska rapport. Artikel 45

3.6 SVERIGES NATIONELLA STRATEGI FÖR ATT FÖREBYGGA OCH BEKÄMPA MÄNS VÅLD MOT KVINNOR

I november år 2016 la regeringen fram dokumentet *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid* där en strategi för hur Sverige ska förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor under en 10-års period presenterades.¹³⁴ Strategins syfte är att förhindra att våld förekommer från första början och att våld som sker inte ska upprepas. Man menar att tidigare har fokus har legat på att bekämpa våldets konsekvenser istället för våldets orsaker vilket strategin lyfter fram som en av grundpelarna till att förebygga mäns våld mot kvinnor.¹³⁵

Strategin har fyra målsättningar som är:

- ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld
- förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn
- effektivare brottsbekämpning
- förbättrad kunskap och metodutveckling¹³⁶

Den första målsättningen handlar om att arbeta med våldets bakomliggande orsaker genom att arbeta informativt mot bland annat skolor, universitet, sjukvården, idrottssamfund, föreningar, trossamfund och i samhällsorienteringen för nyanlända. Regeringen konstaterar att det finns normer om maskulinitet och femininitet som bidrar till föreställningen om att män är överordnade och kvinnor underordnade vilket ofta leder till begränsningar i kvinnors liv som kan kränka kvinnors rättigheter.¹³⁷ Den kunskap och information som behövs enligt strategin är t. ex studier om våldets karaktär, omfattning, och vilka problem de för med sig samt att man analyserar resultaten av genomförda åtgärder.¹³⁸ För att underlätta detta arbete införde regeringen en jämställdhetsmyndighet som ansvarar för att samordna arbetet på nationell nivå, samarbeta och stödja länsstyrelsernas arbete och ansvara för utvärderingen av strategin efter hand.¹³⁹ Undervisning om demokratiska värderingar, jämställdhet, mänskliga rättigheter och integritet ska ingå under hela grund och gymnasieskolan och skolorna ska samarbeta med och

¹³⁴ <http://www.regeringen.se/rattsdokument/skrivelse/2016/11/skr.-20161710/> Läst 2014-11-29

¹³⁵ Regeringens skrivelse: *En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*, 2016. S 119, 115

¹³⁶ <http://www.regeringen.se/informationsmaterial/2016/11/fakta-om-den-nationella-strategin-for-att-forebygga-och-bekampa-mans-vald-mot-kvinnor/> Läst 2017-12-08

¹³⁷ *En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*, 2016. S 126

¹³⁸ *En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*, 2016. S 127

¹³⁹ *En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*, 2016. S 124

få stöd av myndigheter och organisationer med hur de på bästa sätt ska genomföra undervisningen. Skolinspektionen har fått i uppdrag av regeringen att granska och utvärdera arbetet.¹⁴⁰ Strategin innefattar även utökad arbete med nyanlända människor. Många som kommer till Sverige har bristande kunskaper om sex och samlevnad, reproduktiva rättigheter och jämställdhet. I olika länder och kulturer skiljer sig normer, traditioner och lagar åt och det synsätt som människor har på kvinnor och män. Därför anser regeringen att det är viktigt att informationsinsatser ökar samt att information tas fram på alla de språk som behövs för att informera nyanlända om lagar, rättigheter, jämställdhet, våld och hälsa.¹⁴¹ Slutligen ska socialtjänsten ta större ansvar för att öka insatser som fokuserar på att hjälpa våldsutövande män att ändra beteende.¹⁴²

För att nå den andra målsättningen, förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd, menar strategin att personer som arbetar inom branscher som kommer i kontakt med våldsutsatta kvinnor måste få mer utbildning om våldsutsatthet. Detta gäller till exempel inom sjuk- och hälsovården och socialtjänsten.¹⁴³ Polis och socialtjänst ska utveckla närmare samarbete för att hjälpa utsatta.¹⁴⁴ En annan viktig aktör i att upptäcka och skydda våldsutsatta kvinnor är kvinnojourer. Många som inte vill eller kan ta kontakt med myndigheter vänder sig till just kvinnojourer och därför har regeringen budgeterat för 425 miljoner kronor i bidrag till Sveriges kvinnojourer under åren 2015–2019.¹⁴⁵

För den tredje målsättningen, effektivare brottsbekämpning, förmedlar strategin att det måste utvecklas ett starkare stöd för brottsoffer för att de ska våga berätta och anmäla. Regeringen menar att det är av stor vikt att öka anmälningsbenägenheter och minska mörkertalet för att kunna bekämpa och förebygga våld mot kvinnor. En viktig del i detta arbete är att målsägande ska få ett målsägandebiträde tidigt i rättsprocessen som hjälper och ger stöd.¹⁴⁶ Regeringen har gett Brå i uppgift att utvärdera polisens metoder för förebyggande arbete om våld i nära relationer samt hur bestämmelserna om grov kvinnofridskränkning tillämpas.¹⁴⁷

¹⁴⁰ En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, 2016. S 127–128

¹⁴¹ En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, 2016. S 128

¹⁴² En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, 2016. S 129

¹⁴³ En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, 2016. S 133

¹⁴⁴ En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, 2016. S 136

¹⁴⁵ En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, 2016. S 137

¹⁴⁶ En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, 2016. S 140

¹⁴⁷ En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, 2016. S 140, 142

För att nå den fjärde målsättningen, förbättrad kunskap och metodutveckling, ska olika myndigheter ges i uppdrag att studera och kartlägga olika delar av våld mot kvinnor. Regeringen anser att de frågor som tas upp i NTU:s årliga enkätundersökningar inte är tillräckliga. De menar att brister i kunskapen om våldets omfattning gör att det är svårt att mäta resultaten av arbetet. Därför ska socialtjänsten, hälso- och sjukvården bli bättre på att dokumentera och föra statistik.¹⁴⁸ Strategin lyfter även fram att kunskap om mäns våld mot kvinnor ska ingå i examensbeskrivningarna på alla utbildningar som leder till yrken där möten med våldsutsatta kan ske samt att fortutbildning ska vara möjligt i större mån för dessa yrkesgrupper.¹⁴⁹

Den nationella strategin började gälla den 1 januari år 2017 och det finns ännu inga uppgifter om strategins resultat.

KAPITEL 4 – RESULTAT OCH ANALYS

4. RESULTAT

Syftet med denna uppsats var att undersöka hur situationen om mäns våld mot kvinnor i nära relationer ser ut i Sverige idag samt att undersöka vad som görs för att stoppa våldet. De frågeställningar som ställdes var: 1) Vilken karaktär har mäns våld mot kvinnor i nära relationer i Sverige? Vem utsätts och vem är förövaren? 2) Hur omfattande är mäns våld mot kvinnor i nära relationer i Sverige? 3) Vilka mänskliga rättighetsåtgärder har Sverige vidtagit för att bekämpa och förebygga våld mot kvinnor i nära relationer?

Det teoretiska perspektiv som tillämpades var genusordningen för att försöka förstå bakomliggande orsaker till mäns våld mot kvinnor. De metoder som användes var kvalitativ innehållsanalys, semistrukturerade intervjuer med kvinnojourer och en brottsofferjour, kvalitativ sekundäranalys av offentlig statistik samt kvalitativ innehållsanalys av CEDAW-kommitténs rekommendationer och Sveriges nationella strategi för att bekämpa mäns våld mot kvinnor.

¹⁴⁸ En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, 2016. S 143

¹⁴⁹ En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, 2016. S 148

Resultatet av studien visar att mäns våld mot kvinnor i nära relationer är ett utbrett och omfattande problem i Sverige som förekommer i alla samhällsgrupper, åldrar och etnicitet. Våldet sker till största del i hemmet och våldets karaktär kan enligt studien vara allt från subtila handlingar som kränkningar till fysiskt våld som grov misshandel. Man pratar om våldets normaliseringsprocess som beskriver hur våldet ofta börjar med det subtila för att sedan gradvis öka och steg för steg bryta ner kvinnan. Våldet kombineras ofta med värme och kärlek och kvinnan lär sig anpassa sig till hur hon ska undvika våldet vilket betyder att hon kan bli kontrollerad och isolerad. Enligt materialet som använts framkommer att mörkertalet om våldets omfattning troligtvis är mycket stort. Enligt den senaste rapporten av Brå där 6500 kvinnor deltog framkom att 7% av kvinnorna under år 2012 hade blivit utsatta för våld av en tidigare eller nuvarande partner.

Sverige är bunden till CEDAW och Istanbulkonventionen och har även anslutit sig till att följa de rekommendationer som framkommer i kvinnodeklarationen. I enlighet med dessa måste Sverige arbeta aktivt för att bekämpa mäns våld mot kvinnor och skydda kvinnors mänskliga rättigheter. Det framkom även att Sverige kontinuerligt rapporterar om sitt arbete till CEDW-kommittén och som följd av kommitténs rekommendationer infört en nationell strategi för att bekämpa mäns våld mot kvinnor. Regeringen menar att det finns normer om manlighet och kvinnlighet som bidrar till föreställningen om mäns över- och kvinnors underordning och att det är de bakomliggande orsakerna till varför män använder våld mot kvinnor som måste bekämpas. Strategin innehåller målsättningar som ska arbeta för utökat och förebyggande arbete, stärkt skydd för utsatta, effektivare brottsbekämpning och bättre kunskap om mäns våld mot kvinnor.

4.1 PROBLEMATIK KRING MÄNS VÅLD MOT KVINNOR

En av faktorerna som gör mäns våld mot kvinnor så problematiskt är att våldet till största del sker i hemmet vilket innebär att det är ett dolt problem som är svårt att bevisa. Det blir ofta ord mot ord och kvinnan blir lätt misstrodd. Även samhällets syn på den utsatta kvinnan kan utgöra ett problem. Ofta blir kvinnan ifrågasatt om varför hon inte lämnat mannen tidigare vilket lägger mer fokus på kvinnans agerande än på mannen som begått brottet. Skuldbeläggning av kvinnan sker ofta och en vanlig syn är att om hon inte lämnar får hon skylla sig själv.¹⁵⁰

¹⁵⁰ Eliasson, 2008. Att förstå mäns våld mot kvinnor. S 57

Det framkommer att det finns myter i samhället att förövaren är en viss typ av person och att det kan förklara våldet. Dessa är att mannen har en psykisk störning, aggressionsproblem, alkoholproblem eller att en viss religion och kultur orsakar våldet. Dessa myter bidrar till en föreställning om att våld i nära relationer är något som sker i särskilda grupper istället för att se det som ett omfattande samhällsproblem vilket Amnesty menar både förminskar och kan användas för att bortförklara våldet.¹⁵¹ Forskning visar att våldet snarare är systematiskt och planerat än orakat av aggressionsproblem. Att mäns våld mot kvinnor i nära relationer dessutom är riktat just mot den närstående kvinnan visar på att det inte handlar om okontrollerbara impulser utan snarare att det är ett medel för att få kontroll och makt över kvinnan. Däremot ser man att våld sker under alkoholpåverkan i över hälften av fallen. Dock behöver alkoholen inte vara orsaken i sig eftersom vissa använder våld nyktra som onyktra, vissa endast vid berusning och vissa endast i nyktert tillstånd. Att lägga fokus på alkoholens inblandning kan leda till att mannens ansvar för sina handlingar minskar och att könsrelaterat våld istället ses som alkoholrelaterat våld. Om en kvinna däremot varit alkoholpåverkad ses det istället ofta som att hon själv har satt sig i den situationen och därmed bär en del av ansvaret.¹⁵² I Kvinnodeklarationen, Istanbulkonventionen och den nationella strategin för att bekämpa mäns våld mot kvinnor betonas historisk ojämlikhet mellan könen som den största orsaken till våld i nära relationer och att normer om manlighet och kvinnlighet bidrar till föreställningar om kvinnan som underlägsen mannen. Som framkommer i avsnittet *teoretisk utgångspunkt* menar genusordningen att vi föds med biologiska kön men att genusordningen skapar det sociala könet, vad det innebär att vara kvinna respektive man. Redan i tidig ålder lär vi oss vad som är kvinnligt och vad som är manligt och hur vi bör bete oss för att inte avvika från normen. Den överordnade gruppen, männen, ges större friheter medan den underordnade gruppen, kvinnorna, begränsas i större utsträckning. Mannens våld kan bortförklaras med hett temperament och kvinnan skuldbeläggs om hon inte lämnar. Mannens våld kan bortförklaras med alkohol men kvinnan får skylla sig själv om hon varit påverkad. Enligt genusordningens är denna isärhållning av manligt och kvinnligt samt hierarkin där män ses som överordnad kvinnan något som är så invariant och självklart att vi inte ens tänker på det. Isärhållningen och hierarkin mellan kön som genusordningen bygger på upprätthålls av genuskontraktet. Genuskontraktet är oskrivna regler om hur vi ska förhålla oss till varandra. Vad en kvinna ska vara/göra och vad en man ska vara/göra. Genuskontraktet innebär olika villkor för mannen och kvinnan. För den våldsutövande mannen tycks vi söka förklaringar som då exempelvis kan hittas i det heta

¹⁵¹ Amnesty, 2004. S 28

¹⁵² Eliasson, 2008. Att förstå mäns våld mot kvinnor. S 56

temperamentet eller alkoholens påverkan. För den utsatta kvinnan verkar vi däremot söka andra förklaringar. Ljuger hon? Hon har ju inte lämnat, så farligt kan det ju då inte vara! Hon var påverkad, hon måste ha sig själv att skylla!

Enligt genusordningen behöver isärhållande mellan könen lösas upp för att hierarkin där mannen är överordnad ska illegitimeras. Detta tolkar jag som att jämlikhet på reell nivå uppnås när kvinnor och män får vara och göra allt på samma villkor.

4.2 SVERIGES POSITIVA ÅTGÄRDER

Det arbete som Sverige gör för att bekämpa mäns våld mot kvinnor har fått mycket beröm av CEDAW-kommittén i dennes senaste kommentarer. Kommittén menar att Sverige är ett av de länder med högst jämställdhet i världen och att Sverige är engagerat i arbetet med att nå jämställdhet. Kommittén uttrycker även beröm för att Sverige identifierar sig som en feministisk regering och de uppmanar Sverige att fortsätta arbetet. I den nationella strategin för att bekämpa mäns våld mot kvinnor ser man att målsättningarna liknar de rekommendationer som CEDAW har lämnat till Sverige vilket visar att Sverige vill uppfylla de krav som konventionen ställer. Den nationella strategin tar upp att det är det förebyggande arbetet mot våld som är det viktigaste och att detta görs genom att bekämpa våldets orsaker. I likhet med genusordningen menar strategin att orsakerna finns i normer om kvinnlighet och manlighet som bidrar till föreställningen om mannens överordning. Dessa föreställningar och det oskrivna genuskontraktet finns enligt genusordningen i alla delar av samhället, från de intima relationerna till arbetet, det sociala och det offentliga. Strategin menar att man måste arbeta aktivt med information och kunskap på samhällets alla nivåer för att bekämpa dessa orsaker till våldet.

4.3 BRISTER I SVERIGES ÅTGÄRDER

Trots de internationella åtaganden som Sverige är bunden att följa och det beröm som CEDAW gett så menar de att Sverige ändå inte gör tillräckligt för att bekämpa våldet. CEDAW-kommittén har i sina två senaste rekommendationer uttrycks en stor oro för att våld mot kvinnor i nära relationer är utbrett i Sverige. Kommittén har i båda sina senaste rekommendationer betonat att anmälningsbenägenheten är låg och att för få anmälningar leder till åtal och domar samt att kvinnor inte får det skydd som de behöver framförallt när det gäller skyddade boenden.

Sverige har i sin senaste rapport tagit upp åtgärder som vidtagits för att göra förbättringar inom dessa områden men kommittén har inte ansett att det varit effektivt nog.

Den nationella strategins fyra målsättningar tar upp om de områden som CEDAW-kommittén påpekat att Sverige bör arbeta mer effektivt med. Strategin har dock fått kritik av myndigheter, kommuner och organisationer för att inte vara tillräckligt tydlig med vad målen egentligen innebär, hur de ska uppnås samt att det på flera punkter är otydligt vad olika myndigheter har för olika ansvar. Kritikerna menar att det krävs mer konkretisering och tydligare vägledning för alla berörda parter.¹⁵³

4.4 VAL AV METOD OCH DESS KONSEKVENSER

Den valda metoden och materialet har svarat på mina frågeställningar och uppfyllt syftet med uppsatsen. De valda källorna och litteraturen anser jag vara tillförlitlig då jag använt mig av fakta från konventioner, lagar, regeringens hemsida, statliga myndigheter, litteratur som används i utbildningssyfte, brottsförebyggande rådet samt Amnesty. Av de valda metoderna anser jag att intervjuerna som gjordes kunde ha gjorts på ett annat sätt. Intervjuerna gjordes i början av uppsatsen och eftersom jag använt mig av en induktiv ansats där uppsatsens teman och teori kommit till under skrivandets gång blev intervjuerna i slutändan inte lika givande som jag hade hoppats. Intervjuerna borde därför ha gjorts i ett senare skede och med frågor som varit mer fokuserade på våldets karaktär. Det hade även varit bra om jag hade gjort fler intervjuer samt gjort intervjuer med kvinnor som upplevt våld i nära relationer. Det hade kunnat ge en tydligare eller kanske en annan bild av våldets karaktär samt vad våldet faktiskt innebär och konsekvenser för den utsatta kvinnan.

4.5 FÖRSLAG PÅ VIDARE FORSKNING

I denna uppsats har CEDAW-kommitténs senaste rekommendationer till Sverige tagits upp. Dock fanns vid tidpunkten för uppsatsen ingen information om GREVIO:s första kommentarer och rekommendationer till Sverige. Det skulle därför vara intressant att som vidare forskning studera dessa rekommendationer och även jämföra CEDAW-kommitténs och GREVIO:s

¹⁵³ En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. S 111, 119

synpunkter på det arbete som Sverige gör för att bekämpa mäns våld mot kvinnor i nära relationer.

4.6 SLUTSATS

Syftet med denna uppsats var att undersöka hur situationen om mäns våld mot kvinnor i nära relationer ser ut i Sverige idag samt att undersöka vad som görs för att stoppa våldet. Resultatet visade att våldet är ett övergripande samhällsproblem som inte drabbar specifika grupper utan förekommer i alla samhällsklasser, åldrar och inom alla etniciteter. Våldet beskrivs i olika faser som trappas upp från psykiskt våld till fysiskt våld. Våld i nära relationer skapar stort lidande och smärta för den utsatta kvinnan och kan resultera både i psykiska, fysiska och ekonomiska problem. Det finns mycket problematik kring mäns våld mot kvinnor i nära relationer. Våldet sker till största del i hemmet där inga vittnen finns av en närstående person vilket gör det svårt att anmäla/lämna och kvinnor möts ofta av misstro. Det kan vara frågor som varför kvinnan inte lämnat tidigare vilket tenderar att skuldbelägga kvinnan. För att bekämpa problemet har regeringen tagit fram en nationell strategi som ska arbeta för att bekämpa de bakomliggande orsakerna till våldsanvändningen. I den framkommer att föreställningar om manlighet och kvinnlighet är en bidragande faktor till mäns överordning och att dessa föreställningar måste ändras. I uppsatsen framkommer att det är bristen på kunskap som gör våldet svårt att bekämpa. Strategins fokus ligger därför på informativt arbete på samhällets alla nivåer.

Den enligt mig viktigaste slutsatsen att minnas från denna uppsats är att mäns våld mot kvinnor i nära relationer inte bara drabbar specifika grupper utan är ett stort samhällsproblem. Ett problem som kräver mer uppmärksamhet och mer kunskap för att kunna bekämpas.

REFERENSER

Tryckta källor

Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar. 2008. Upplaga 2. Red. Heimer Gun & Sandberg David. Lund: Studentlitteratur

Bryman, Alan, 2008. *Samhällsvetenskapliga metoder.* Upplaga 2. Oxford: Liber

Mahmoudi, Said, 2011. *Folkrättsliga texter.* Upplaga 3. Stockholm: Nordstedts juridik

Lundgren Eva, Heimer Gun m.fl. 2001. *Slagen dam – mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning.* Umeå: Åströms tryckeri.

Hirdman, Yvonne, 2003. *Genus – om det stabila föränderliga form.* Upplaga 2:6 Stockholm: Liber

Hirdman, Yvonne, 2007. *Gösta och genusordningen. Feministiska betraktelser.* Stockholm: Ordfront

Rapporter

Amnesty, 2004. *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer. En sammanställning om situationen i Sverige.*

Brottsförebyggande rådet. Författare Klara Hradilova Selin. Rapport 2009:12. *Våld mot kvinnor och män i nära relationer. Våldets karaktär och offrens erfarenheter av kontakter med rättsväsendet.*

Brottsförebyggande rådet. Författare Anna Frenzel. Rapport 2014:8. *Brott i nära relationer. En nationell kartläggning.*

Nationellt centrum för kvinnofrid. Författare Mattias Friström. Rapport 2010:04. *Att fråga om våldsutsatthet som en del av de anamnesen. Aktuell brottsstatistik om mäns våld mot kvinnor.*

Lagar

SFS 2013:367. Grov kvinnofridskränkning. Brottsbalken. Stockholm: Justitiedepartementet

SFS 1998:393. Misshandel. Brottsbalken. Stockholm: Justitiedepartementet

SFS 2014:620. Lag om kontaktförbud. Stockholm: Justitiedepartementet

Elektroniska källor

www.kvinnojouren.com/kvinnohistoria

www.nck.se

- CEDAW-kommitténs slutsatser och rekommendationer, 2008

<http://www.manskligarattigheter.se/Media/Get/435/ladda-ner-dokument-pdf>

- CEDAW-kommitténs slutsatser och rekommendationer 2016

<http://www.manskligarattigheter.se/Media/Get/829/cedaw-kommitt-ns-slutsatser-och-rekommendationer-8-e-och-9-e-rapporten-svenska-mars-2016>

- Den svenska regeringens sjätte och sjunde periodiska rapport för genomförande av Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor.

<http://www.manskligarattigheter.se/Media/Get/433/ladda-ner-dokument-pdf>

- Den svenska regeringens åttonde och nionde periodiska om åtgärder för genomförande av Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor.

<http://www.manskligarattigheter.se/Media/Get/735/ladda-ner-dokument-pdf>

- En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.

http://www.regeringen.se/4ad0bc/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/jams-talldhet/en-nationell-strategi-for-att-forebygga-och-bekampa-mans-vald-mot-kvinnor_utdrag-ur-skr.-2016_17_10.pdf

- Handlingsplanen från FN:s 4:e kvinnokonferens i Peking 1995.

<http://www.regeringen.se/contentassets/f54355b6a734451496b6ad38464e1559/handlingsplan-en-fran-fns-fjarde-kvinnokonferens-i-pekings-1995>

- Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet.

[https://rm.coe.int/1680462544#_utma=1.201413514.1475156682.1479206797.1479212551.101&_utmb=1.82.10.1479212551&_utmc=1&_utmx=-&_utmz=1.1478773862.87.11.utmcsr=google|utmccn=\(organic\)|utmcmd=organic|utmctr=\(not%20provided\)&_utmv=-&_utmk=3435696](https://rm.coe.int/1680462544#_utma=1.201413514.1475156682.1479206797.1479212551.101&_utmb=1.82.10.1479212551&_utmc=1&_utmx=-&_utmz=1.1478773862.87.11.utmcsr=google|utmccn=(organic)|utmcmd=organic|utmctr=(not%20provided)&_utmv=-&_utmk=3435696)

- Deklarationen om avskaffande av allt våld mot kvinnor

<http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>

- Landrapporter

<http://www.regeringen.se/498ac7/contentassets/42dcafff924d4a23ab8bcf121c54f64b/argentina---manskliga-rattigheter-demokrati-och-rattsstatens-principer-2015-2016.pdf>

<http://www.regeringen.se/498cda/contentassets/2195800e5c7140999cf42062f660ebe9/egypten---manskliga-rattigheter-demokrati-och-rattsstatens-principer-2015-2016.pdf>

<http://www.regeringen.se/498aca/contentassets/8a6f037a44404ceabed8bb41eb49767f/indien---manskliga-rattigheter-demokrati-och-rattsstatens-principer-2015-2016.pdf> S 14-15

BILAGOR

Intervjufrågor

1. Vad är er uppfattning om omfattningen av mäns våld mot kvinnor i nära relationer idag?
2. Enligt statistik från Brå har anmälda fall av våld mot kvinnor i nära relationer och grov kvinnofridskränkning minskat de senaste åren. Stämmer det överens med er uppfattning och vad tror ni att det beror på?
3. År 2015 anmäldes 13 873 fall i Sverige där kvinnor blivit utsatta för misshandel i nära relationer och nästan lika många kvinnor sökte sig till kvinnojourer runt om i landet. Inom detta ämne talas det mycket om ett stort mörkertal. Vad är er uppfattning av detta och hur kan man veta mörkertalets omfattning?
4. Hur stor andel av de som kommer till er polisanmäler och kan ni se någon ökning/minskning i att kvinnor väljer att anmäla?
5. Vad är er uppfattning av dessa kvinnors tilltro till rättsväsendet och myndigheter?
6. Vilken typ av stöd är kvinnorna som söker sig till er i störst utsträckning i behov av?
7. Vilken typ av våld (psykiskt/fysiskt) utgör majoriteten av våld i nära relationer bland de kvinnor som söker sig till er?